

VII річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К.: Вид-во «Либідь», 2005. – С. 94-99.

6. Український аграрний портал [Електронний ресурс] / Укragenportal 2009. – Режим доступу : <http://www.ukragroportal.com>.

УДК 631.14.636.03:637.5

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЇ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Самойлик Ю.В., к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

Обґрунтовано ефективність стратегії агропромислової інтеграції, а саме договірних відносин, між виробниками м'яса та переробними підприємствами. Розраховано економічний ефект від удосконалення договірних відносин між підприємствами м'ясопродуктового підкомплексу Полтавської області.

Grounded efficiency of strategy of agroindustrial integration, namely contractual relations, between the producers of meat and processing enterprises. An economic effect is expected from the improvement of contractual relations between the enterprises of meatproductive sub-complex of the Poltava area.

Постановка проблеми. Діяльність підприємств агропромислового комплексу характеризується наявністю різнонаправлених взаємозв'язків. Найтіснішими з них є відносини між сільськогосподарськими виробниками та переробними підприємствами. Ефективність цих відносин визначається низкою чинників, зокрема тісністю зв'язку, ступенем інтеграції підприємств, механізмом перерозподілу прибутку та ін. У ринкових умовах господарювання існують різні форми агропромислової інтеграції, зокрема створення асоціацій, агрохолдингів, кооперативів, фінансово-промислових груп, однак для більшості національних підприємств аграрної сфери характерний такий механізм взаємодії, як договірні відносини, що є найбільш м'якою формою інтеграції. Механізм договірних відносин досить розповсюджений серед підприємств м'ясної галузі – між сільськогосподарськими виробниками м'ясної сировини та переробними підприємствами. З огляду на те, що договірні відносини – це одна з найбільш розповсюджених форм агропромислової інтеграції, виникає необхідність обґрунтування ефективності стратегії договірних відносин підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ефективності агропромислової інтеграції широко досліджена П.С. Березівським, В.В. Зіновчуком, О.В. Мазуренко, П.М. Макаренком, О.Ю. Нестерчук, О.Ю. Хорунжим, Л.В. Яремою та ін. Заслужують на увагу дослідження О.М. Яценко, яка зазначає, що «на основі системного підходу із врахуванням сучасних теорій найбільш раціональним і актуальним на нинішньому етапі розвитку вітчизняної економіки є положення синергетичної парадигми для економічної оцінки доцільності і результативності інтеграції суб'єктів господарювання, яка досягається внаслідок синтезу п'яти основних систем інтегрованої

структури: маркетингу, менеджменту, фінансів, технологій і контролінгу” [4, с. 137]. Питання синергетичного ефекту від інтеграції підприємств також розглядають І.О. Тивончук, Г.Я. Глинська, які рекомендують на попередньому етапі планування угоди про інтеграцію проаналізувати можливості зниження витрат і короткострокові результати, а не довгостроковий стратегічний потенціал. Науковці зазначають, що короткострокові синергічні ефекти – найбільш очевидне джерело створення вартості у більшості випадків злиття та поглинання. Для того, щоб порівняти очікувані затрати і вигоди від злиття, потрібно оцінити, як мінімум, наступні фактори: приріст прибутку; економію або зниження витрат; реакції конкурентів на злиття; ризики ринку [3, с. 43]. Євдокімов Ф.І., Розумна Н.В. запропонували інтегральний критерій оцінки економічної ефективності альтернативних проектів злиття та поглинання підприємств, який враховує синергічні ефекти від підвищення ефективності використання капіталу підприємства, трудових ресурсів, системи управління та ін. [1]. Не зважаючи на значну кількість наукових праць, у яких розглядається проблема ефективності інтеграції підприємств, малодослідженими залишаються питання ефективності договірних відносин підприємств агропромислового комплексу, зокрема м'ясопродуктового підкомплексу, що і підкреслює актуальність теми.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування ефективності стратегії агропромислової інтеграції підприємств, зокрема розрахунок економічного ефекту від удосконалення договірних відносин між підприємствами м'ясопродуктового підкомплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Господарські зв'язки у м'ясопродуктовому підкомплексі, ґрунтовані на договірних відносинах, передбачають взаємодію підприємств цієї сфери з приводу купівлі-продажу м'ясної сировини. При цьому підприємства залишаються самостійними. Ефективність договірних відносин залежить від умов, зазначених у договорі, та їх дотримання. Нами розроблено напрями удосконалення механізму договірних відносин між виробниками та м'ясопереробними підприємствами. Відповідно до пропонованої схеми договірних відносин, між виробниками м'яса та переробними підприємствами укладається контракт строком на 1 рік, за умовами якого господарство має виробити відповідну кількість м'ясної сировини, обумовленої якості для поставки на переробне підприємство [2].

Визначимо ефективність пропонованої системи удосконалення договірних відносин у м'ясопродуктовому підкомплексі для середньостатистичного сільськогосподарського підприємства Полтавської області (параметри розміру та ефективності функціонування визначені на основі розрахунку середнього показника за даними підприємств, обраних для групувань) і КП “Полтавський м'ясокомбінат”. Проаналізуємо фактичну ефективність виробництва приросту живої маси худоби у сільськогосподарському підприємстві (табл. 1).

Таблиця 1

Фактична ефективність виробництва 1 ц приросту живої маси великої рогатої худоби і свиней у середньостатистичному сільськогосподарському підприємстві Полтавської області, у середньому за 2008-2010 рр.

Види худоби	Обсяг виробництва приросту живої маси, ц	Виробнича собівартість, грн./ц	Повна собівартість, грн./ц	Ціна реалізації, грн./ц	Прибуток (збиток), грн./ц	Рівень рентабельності (збитковості), %	Прибуток (збиток) на весь обсяг виробництва, тис. грн.
Велика рогата худоба	1601	1227,09	1411,05	1039,05	-372	-29,3	-595,6
Свині	430	1757,77	2049,83	1549,83	-500	-33,2	-215,0
Загальний прибуток	х	х	х	х	х	х	-810,6

Джерело: розраховано автором за даними підприємств

Отже, у середньому по досліджуваних господарствах Полтавської області рівень збитковості м'ясного скотарства та свинарства становить відповідно (-372 грн./ц) та (-500 грн./ц). Загальний збиток від м'ясного тваринництва у господарстві становить (-810,6 тис. грн.). Показники ефективності виробництва ковбас у КП "Полтавський м'ясокомбінат" представлено в табл. 2.

Отже, виробництво ковбаси у КП "Полтавський м'ясокомбінат" є неефективним, річний збиток від ковбасного виробництва становить (-3846,58) тис. грн. Особливо збитковим є виробництво сирокочених і сиров'ялених ковбас (-9,65 %). Найбільшу питому вагу в структурі собівартості ковбас складає основна сировина (свинина та яловичина).

Таблиця 2

Елементи витрат і показники ефективності виробництва 1 т ковбас (за видами) у КП "Полтавський м'ясокомбінат", станом на 1.12.2010 р., грн./т

Статті витрат, показники	Варені ковбаси	Сосиски та сардельки	Напівкопчені ковбаси	Сирокочені, сиров'ялені ковбаси	Всього
Сировина (основна)	15155,78	14578,25	25419,48	35120,17	Х
Кишоболонка	346	541	3282	2188	Х
Всього сировини	15501,78	15119,25	28701,48	37308,17	Х
Допоміжні матеріали	911,14	854,31	132,31	934,84	Х
Заробітна плата	870,03	925,12	1408,82	2322,59	Х
Нарахування на заробітну плату	324,35	342,29	525,21	865,86	Х
Пар	735	735	735	735	Х
Паливо	85	85	85	85	Х
Холод	540	540	540	540	Х
Цехові витрати	478,52	478,52	774,85	1277,42	Х
Утримання обладнання	783,03	783,03	1267,94	2090,33	Х
Виробнича собівартість	20228,85	19862,52	34170,61	46159,21	Х
Невиробничі витрати	4045,77	3972,50	6834,12	9231,84	Х
Повна собівартість	24274,62	23835,03	41004,73	55391,05	Х
Гуртово-відпускна ціна	29720	28343,12	41500	59020	Х

Статті витрат, показники	Варені ковбаси	Сосиски та сардельки	Напівкопчені ковбаси	Сирокопчені, сиров'ялені ковбаси	Всього
Податок на додану вартість, %	20	20	20	20	X
Гуртова ціна (без ПДВ)	24766,67	23619,27	34583,33	49183,33	X
Прибуток (збиток)	492,05	-215,76	-6421,40	-6207,72	X
Рентабельність, %	2,03	-0,91	-15,66	-11,21	X
Річний обсяг виробництва, т	441,8	307,9	240	395,7	X
Прибуток (збиток) на весь обсяг виробництва, тис. грн.	217,4	-66,4	-1541,1	-2456,4	3846,58

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

В основу взаєморозрахунків між виробниками м'яса та переробними підприємствами при договірній системі ціна контракту буде дорівнювати 110 % повної собівартості м'яса [2]. У повну собівартість не включатимуться витрати на збут, зокрема витрати на пошук ринків збуту й транспортування м'ясної сировини від виробника на м'ясопереробне підприємство. Транспортні витрати будуть нести переробні підприємства і будуть включені в собівартість м'ясопродуктів. Таким чином, середня ціна реалізації 1 ц яловичини становитиме 1390,2 грн., свинини – 1991,8 грн. (табл. 3).

Таблиця 3

Розрахунок вартості сировини для виробництва 1 т ковбас (за видами) у КП “Полтавський м'ясокомбінат” відповідно до класичної рецептури виробництва за умов удосконалення договору, 2012 р.

Сировина	Ціна за 1 кг, грн.	Варені ковбаси		Сосиски, сардельки		Напівкопчені ковбаси		Сирокопчені ковбаси	
		потреба, кг	вартість, грн.	потреба, кг	вартість, грн.	потреба, кг	вартість, грн.	потреба, кг	вартість, грн.
Яловичина жилована за сортами:									
вищий	17,88	135	2413,80	-	-	-	-	410	7330,80
I	13,85	158	2188,30	343	4750,55	122	1689,70	-	-
II	9,96	124	1235,04	208	2071,68	494	4920,24	-	-
разом	13,90	417	5794,91	551	7657,06	616	8560,35	410	5697,63
Свинина:									
нежирна	14,76	124	1830,24	-	-	-	-	-	-
напівжирна	19,87	225	4470,75	240	4768,80	331	6576,97	-	-
жирна	25,12	-	-	-	-	-	-	819	20573,28
разом	19,92	349	6950,92	240	4780,00	331	6592,42	819	16311,75
Шпик	7,91	122	965,02	-	-	-	-	-	-
Всього		888	13710,84	791	12437,06	947	15152,76	1229	22009,38

Джерело: розраховано автором

Розрахуємо ефективність виробництва ковбас у КП “Полтавський м'ясо-комбінат” за умови удосконалення договірних відносин (табл. 4).

У результаті інтеграції сільськогосподарських підприємств з м'ясокомбінатом можна знизити собівартість виробництва ковбас за рахунок скорочення витрат на основну сировину. Від реалізації ковбасних виробів м'ясокомбінат отримує прибуток, який доцільно розподілити на дві частини, розміри яких пропорційні структурі собівартості ковбасних виробів (табл. 5).

Таблиця 4

Ефективність виробництва 1 т ковбас (за видами) у КП “Полтавський м’ясокомбінат” (за умов удосконалення договірних відносин), грн./т

Статті витрат, показники	Варені ковбаси	Сосиски та сардельки	Напівкопчені ковбаси	Сирокопчені, сиров’ялені ковбаси
Виробнича собівартість	18783,91	17721,34	23903,89	33048,42
У тому числі сировина – всього	14056,84	12978,06	18434,76	24197,38
Невиробничі витрати	3756,78	3544,27	4780,78	6609,68
Повна собівартість	22540,69	21265,60	28684,67	39658,10
Гуртово-відпускна ціна	29720,00	28343,12	41500	59020
Гуртова ціна (без ПДВ)	24766,67	23619,27	34583,33	49183,33
Прибуток (збиток)	2225,97	2353,66	5898,66	9525,23
Рентабельність, %	9,88	11,07	20,56	24,02

Джерело: розраховано автором

Одна частина прибутку, яка пропорційна витратам м’ясопереробного підприємства у структурі собівартості ковбасного виробництва, залишається в його розпорядженні. Інша частина прибутку, яка пропорційна частці витрат сільськогосподарського виробника у структурі собівартості ковбас, буде формувати спеціальний фонд, кошти якого матимуть цільове призначення і спрямовуватимуться на фінансування розвитку галузі тваринництва господарських суб’єктів, що є постачальниками м’ясної сировини, у вигляді безвідсоткових кредитів, інвестицій. Економічний ефект від вертикальної інтеграції для КП “Полтавський м’ясокомбінат” складає 8,4 млн. грн., для сільськогосподарського підприємства, що реалізує на м’ясокомбінат яловичину – 844,3 тис. грн., свинину – 343,1 тис. грн.

Таблиця 5

Розрахунок економічного ефекту від удосконалення системи договірних відносин підприємств м’ясопродуктового підкомплексу, 2012 р.

Показники	Варені ковбаси	Сосиски та сардельки	Напівкопчені ковбаси	Сирокопчені, сиров’ялені ковбаси	Всього
Питома вага витрат у структурі виробництва кінцевої продукції, %:					
сільськогосподарського підприємства	60,83	58,48	52,83	55,50	х
у тому числі вартості яловичини	25,47	36,01	29,85	14,37	х
свинини	35,35	22,48	22,97	41,13	х
КП “Полтавський м’ясокомбінат”	39,17	41,52	47,17	44,50	х
Фактичний річний обсяг виробництва у КП “Полтавський м’ясокомбінат”, т	441,8	307,9	240,0	395,7	1385,4
Обсяг м’яса, необхідний для виробництва ковбас у КП “Полтавський м’ясокомбінат”, т:					
яловичини	184,2	169,7	1478,4	162,2	664,0
свинини	154,2	73,9	79,4	324,1	631,6
Кількість середньостатистичних сільськогосподарських підприємств, що можуть забезпечити фактичний обсяг виробництва ковбас КП “Полтавський м’ясокомбінат”, од.:					
яловичиною	х	х	х	х	5
свининою	х	х	х	х	15

Показники	Варені ковбаси	Сосиски та сардельки	Напів-копчені ковбаси	Сирокопчені, сиров'ялені ковбаси	Всього
Прибуток від реалізації ковбасних виробів, тис. грн.	1775,6	1263,1	1927,1	4995,0	9960,7
Прибуток КП "Полтавський м'ясокомбінат", тис. грн.	695,5	524,4	909,1	2222,9	4351,9
Сума коштів, що відраховуватиметься у спеціальний фонд з підтримки розвитку тваринництва сільськогосподарських підприємств-постачальників, тис. грн.	1080,0	738,7	1018,0	2772,1	5608,8
Сума коштів, що спрямовуватиметься на розвиток тваринництва одного середньостатистичного сільськогосподарського підприємства – постачальника м'ясної сировини, тис. грн.:					
яловичину	55,0	53,2	60,8	79,7	248,7
свинину	25,5	11,1	15,6	76,0	128,1
Фактичний прибуток одного сільськогосподарського підприємства від реалізації, тис. грн.:					
яловичини	x	x	x	x	-595,6
свинини	x	x	x	x	-215,0
Фактичний прибуток КП "Полтавський м'ясокомбінат"	217,4	-66,4	-1541,1	-2456,4	-3846,6
Економічний ефект для середньостатистичного сільськогосподарського підприємства від реалізації, тис. грн.:					
яловичини					844,3
свинини					343,1
Економічний ефект для КП "Полтавський м'ясокомбінат"	478,1	590,772	2450,18	4679,29	8426,1

Джерело: розраховано автором

Висновки. 1. Найбільш поширеною формою агропромислової інтеграції є договірні відносини, за яких підприємства зберігають свою самостійність. Ефективність цих відносин залежить від дотримання договірних умов.

2. Ефективним є удосконалення договірних відносин між підприємствами м'ясопродуктового підкомплексу за умови перерозподілу прибутку пропорційно частці понесених витрат на виробництво та реалізацію продукції.

3. Дана стратегія удосконалення договірних відносин є базовою для підприємств м'ясопродуктового підкомплексу. Під час її реалізації виникне необхідність декомпонування, оскільки під час розрахунку взято модельні підприємства. Для інших підприємств необхідним є врахування особливостей їх господарської діяльності, досягнутий рівень її ефективності.

Перспективи досліджень у даному напрямі полягають в обґрунтуванні ефективності інших форм агропромислової інтеграції

Література:

1. Євдокімов Ф.І. До проблеми оцінки ефективності інтеграції промислових підприємств / Ф.І. Євдокімов, Н.В. Розумна // Економіка промисловості. – 2007. – № 1. – С. 139-145.

2. Самойлик Ю.В. Економічний механізм удосконалення стратегії договірних відносин у м'ясопродуктовому підкомплексі / Ю.В. Самойлик // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та ботехнологій ім. С.З. Гжицького: Економічні науки. – Львів, 2011. – Т.13, – № 1 (47), Ч.2 – С. 217-222.

3. Тивончук І.О. Вимірювання синергічного ефекту злиття та поглинання підприємств / І.О. Тивончук, Г.Я. Глинська // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2008. – Вип. 6. – С. 39-51.

4. Яценко О.М. Роль інтеграційних процесів у розвитку бджільництва / О.М. Яценко // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету. – 2010. – № 1 (26). – С. 132-140.

УДК 330.341

ВИЗНАЧЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЗДІЙСНЕННЯ ЇХ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ

Сарапіна О.А., к.е.н., доцент

Херсонський національний технічний університет

У статті обґрунтовані методологічні засади визначення вартості кредиторської заборгованості та грошових потоків харчових підприємств, це стало основою для моделювання та реструктуризації харчової промисловості методами боргового свопу, боргових угод та фінансового лівереджу.

In the article of obgruntovani methodological principles of determination of cost of account payable and money streams of food enterprises, it became basis for a design and restructuring of food industry by the methods of promissory swapfile, promissory agreements, and financial liveredzhu.

Постановка проблеми. Стабілізація вітчизняної економіки та поступове нарощування економічного потенціалу країни безпосередньо пов'язані з реалізацією активної структурної політики, яка вважається ключовим елементом загальної стратегії розвитку первинних ланок (підприємств, організацій) і в цілому суспільного виробництва. Під впливом сучасних тенденцій розвитку макроекономічних умов набувають значення процеси трансформації економіки, заснованої на ціновому підході.

Стан вивчення проблеми. Проблеми реструктуризації, у т.ч. фінансової, загальні питання управління, підвищення ефективності виробництва підприємств харчової промисловості розглядалися у працях вітчизняних та іноземних вчених-економістів: Е. Андрушак, В. Амбросов, О. Бутнік-Сіверський, В. Галасюк, Л.В. Дейнеко, А.О. Заїнчковський, І.Т. Кіщак, К. Крищенко, О. Мендрул, М. Малік, О. Підхомний, В. Панків, Б. Пасхавер, І. Саврас, Б. Семененко, М. Чумаченко. Алан Тласті Шин, А. Аткинсон, Джозеф Дж. Перар, Дуглас Ленн Круз, П. Друкер, Джон Д. Салліван, Р.С. Каплан, Каді Джорж, М. Міллер, Рафаель Блазн, Хікс Джон, Л.М. Худолій.

Завдання і методика досліджень. Завдання дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних та методологічних засад, а також здійснення практичних рекомендацій проведення реструктуризації підприємств харчової